XVII-XVIII. Yüzyıllarda Avrupa Düşünürleri:

Copernicus,

Güneş Sistemi'ni keşfetmiş, Dünya'nın yuvarlak olduğunu ve Güneş'in etrafında döndüğünü ispatlamış ve teorisini 1543'te yayımlamıştırbu teorisiyle kilise tarafından dogma hâline getirilen Aristo ve Batlamyus'un öğretilerine karşı çıkmıştır. Bu sebeple Copernicus'un yeni teorisi, modern bilimsel devrimin başlangıcı sayılmıştır. Özgür düşünce için aklı ve deneyi ön plana alan Copernicus'un fikirleri, Rönesans sürecinde gelişmiş ve Aydınlanma Çağı'nda olgunlaşmıştır.

Machiavelli:

XVI. yüzyılda eserler veren Machiavelli Aydınlanma Dönemi'nde yeni toplumun ve yeni devletin şekillenmesine yardımcı olmuştur. "**Hükümdar**" adlı kitabında Machiavelli, İtalya'da siyasi birliğin ancak güçlü bir hükümdarla sağlanabileceği fikrini ortaya atmıştır. "Hükümdarın önünde onu sınırlayacak hiçbir engel olmamalıdır." diyen Machiavelli; din ve ahlak kurallarının bile hükümdarı durdurmaması gerektiğini ileri sürmüştür. Yani güçlü bir devlet için her şeyin mübah olduğunu savunmuştur.

Thomas Moore,

"Ütopya" adlı eserini kaleme alan İngiliz düşünür eserinde özel mülkiyetin bulunmadığı bir devleti sistemini savunarak İngiltere'deki toplum düzenini ve adalet sistemini eleştirmiştir. Ütopya'da herkes devlet için üretir ve para geçerli değildir. Üretilenlerden herkes ihtiyacı kadar alır. Moore, insanların bu şekilde mutlu olabileceklerini fikrini savunmuştur.

İ. Kant.

Aydınlanma düşüncesini felsefi temellere oturtan kişi Immanuel Kant'tır "Aklını kendin kullanma cesaretini göster." diyen Alman Filozof aydınlanmanın parolası olan bu sözüyle insanın aklını başkasının kılavuzluğuna bırakmaması gerektiği üzerinde durmuştur. Ön yargılarından, dinsel inançlarından ve skolastik düşünceden kurtulan insan, aklını kullanarak yeni bir toplum inşa etme sürecine girmiştir.

Jean jacques Rousseau:

XVIII. yüzyılın Avrupalı düşünürü olan J. J. Rousseau da halkın iktidarını, her alanda eşitliğini ve mutlak demokrasiyi savunan bir düşünürdü.
Rousseau, insanların toplum içinde de özgür ve eşit yaşamaları için "sözleşme" sistemini savunmuştur. Rousseau'ya göre devlet, halkın egemenliği ile yükseldiğinde meşru olacaktı. Rousseau'nun bu düşüncesi; kan soyluluğuna bağlı ayrıcalıkların ortadan kaldırılması, mutlak monarşik yönetimlerin sona ermesi anlamına geliyordu. Böylece zaten ekonomik güce sahip bulunan burjuvazi, hukuki ayrıcalıkların kaldırılmasıyla siyasi yapıda da güç sağlayabilecekti.

Avrupa'ya Akan Servet

15. Yüzyıl sonlarında yeni dünya ilk defa Kristof Kolomb ulaşmasından sonra Avrupa'dan özellikle 1600 lerin ilk yarısında büyük bir göç dalgası başladı başta İspanya ve Portekiz olmak üzere Hollanda İngiltere gibi devletler ulaştıkları bölgelerin değerli madenlerini ve varlıklarına el koymaya başladılar.
İspanya Fransa İngiltere Hollanda ve Portekiz birbiriyle Sömürgecilik yarışına ve mücadelesine başladılar.
Kristof Kolomb; 1492 yılında Amerika kıtasını gittiğinde buranın yeni bir kıta olduğunu anlayamadı daha sonra Amerika Wespucci yeni bir kıta olduğunu açıklayınca büyük bir yankı uyandırdı.
Avrupa'da nüfus artışı vardı. İpek ve ticaret yolu Türklerin eline geçmişti. Halk sınıflara ayrılmıştı. İşsizlik ve fakirlik vardı.
Coğrafi keşiflerle bulunan kıtalar Avrupalıların yüzüne açılan bir kapı olmuştur. Amerika'ya göç edenler genellikle ekonomik sıkıntılar nedeniyle bu yola başvurmuştur. İnsanların birçoğunun yol parası bile yoktu. İşçi olarak çalışıp sonradan ödemek kaydıyla bazı büyük şirketler tarafından götürülmüştür.
İspanya coğrafi konumu ve Sömürgecilik faaliyetleri dünyanın en zengin ve en güçlü ülkelerinden biri haline gelmişti. 16. yüzyılın ilk yarısında Amerika'dan İspanya gelen altın miktarı senede yaklaşık 185 bin kg'ı bulmuştu.

Fakat sonraları İspanya devlet düzenini kuramadığından dolayı bu zenginliği daha sistemli devlet düzeni kuran İngiltere'ye kaptırmıştır. İspanya İngiltere ile girmiş olduğu savaşları da yenilmesi sonucunda sömürgelerini İngilizlere eline geçmiş ve sonrasında İngiltere sömürgecilikte dünyanın en güçlü devleti haline gelmiştir.
Amerika'nın keşfi sonrasında yaşanan gelişmeler Avrupa'da ve Osmanlı Devleti'nde büyük değişmelerin yaşanmasına sebep olmuştur.

Osmanlı Devleti Coğrafi keşiflerin başladığı yüzyıl başlarında gücünü korumayı başarsa da sonraki dönemlerde Avrupa'ya akan değerli madenler sayesinde ve merkantilist politikalar doğrultusunda Osmanlı ekonomisi olumsuz etkilenmiştir. Buna bağlı olarak para değeri düşmüştür.
Osmanlı'da Orhan Bey döneminde ilk Gümüş para,Fatih döneminde ise ilk altın parayı bastırmıştır. Osmanlı ekonomisinin temel birimini **akçe** oluşturmuştur. Akçe tedavülde olan bir para olmakla birlikte piyasada geçerli olan diğer sikkelerin de değerini tespit eden bir ölçü durumunda idi. Para değerini ayarlamalara "**sikke tağşişi**", denmiştir.
İlk defa III. Murat döneminde paranın değeri düşürülmüştür.

Amerika'dan gelen değerli madenler sonrasında yoğun bir maden ticaretin başımızın sağlamıştır. Avrupa'da ticaret hacminin katlanarak artması Osmanlı Devleti'ni olumsuz etkilemiş ve Amerikan altın ve gümüşü Osmanlı Devleti'nde büyük fiyat artışına sebep olmuştur.

1574'te III. Murat döneminde Osmanlı bütçesi ilk defa 6.5 milyon akçe açık vermiştir. Osmanlı Devleti'nin para birimi olan akçe **floru** karşısında değer kaybetmeye başlamıştır Bu değer kaybı batının Amerika'yı sömürmeye başlamasıyla daha da artmıştır.
Osmanlılar bütçe açığını kapatmak için Mukataa sistemini oluşturmuşlar.

KAPİTÜLASYONLAR

Kapitülasyon: Fransızca bir kelimedir.
Bir ülkede yurttaşların zararına olarak yabancılara verilen ayrıcalık

Almanya ve Fransa arasındaki çatışmalar, Osmanlı-Fransız ilişkilerinin gelişmesine imkânı sağladı. Osmanlıların batıda genişledikleri dönemde, Avrupa'nın en güçlü devleti Alman İmparatorluğu idi. Kanunî'nin padişahlığı sırasında, Alman İmparatorluğu'nun başında Şarlken bulunuyordu. Şarlken, akrabalık yoluyla Fransa dışında Avrupa'nın büyük bölümüne sahip olmuştu.

Fransa Kralı I. Fransuva, Fransa'nın her yandan Şarlken'in topraklarıyla çevrili olması yüzünden, bu çemberi kırabilmek için Şarlken ile yaptığı **Pavia** Savaşı'nda Almanlara yenilerek tutsak düştü (1525). Böylece Osmanlı-Fransa ilişkileri ilk defa Fransa kralı I. Fransuva, Kanuni'ye Mektup göndererek Kanuni'den yardım istemesiyle başlamıştır. Kanuni de I. Fransuva'ya mektup yazarak yardım edeceğini bildirmiş ve 1526'da Macaristan seferine çıkan Kanunî, Mohaç zaferi ile I. Fransuva'yı esaretten kurtardı. Kanunî bununla da yetinmeyerek I. Fransuva'nın istediği ekonomik, ticarî ve hukukî ayrıcalıkları kabul etti.

İyi ilişkileri devam ettirmek isteyen Fransa 1535 yılında İstanbul'a elçi göndermiş ve iki taraf arasında yapılan antlaşma sonucunda Fransa'ya kapitülasyonlar verilmiştir.
1535'te imzalanan antlaşma ile Fransızlara tanınan ayrıcalıklar:

1. Fransız ticaret gemileri Osmanlı sularında serbestçe dolaşabilecekler ve istedikleri limanlara girebileceklerdi.
2. Fransız tüccarlardan diğer tüccarlara göre daha az vergi alınacaktır.
3. Osmanlı ülkesinde yerleşmiş bulunan Fransız-lar din ve mezhep hürriyetine sahip olacaklardır.
4. Fransız tüccarlar arasındaki davalara Fransız mahkemeleri bakacaktır.
5. Fransız tüccarlarla Türkler arasındaki davalara Türk mahkemeleri bakacak, ancak bu mahke-melerde bir Fransız tercüman bulunacaktır.
6. Osmanlı ülkesinde ölen Fransız tüccarların mal-ları ya da Osmanlı sularında batan bir geminin mal ve eşyası Fransa'daki varislerine verilecektir.
7. Türk tüccarları da Fransa toprakları ve denizlerinde bu haklardan faydalanacaktır.
8. Kapitülasyonlar anlaşmayı imzalayan hükümdarların sağ kaldıkları süre içerisinde geçerli olacaktır. Kapitülasyonların her padişah döneminde yenilenmesi bu durumun göstergesidir.

Not: Kanunî'nin Fransa ile anlaşması ve bazı ayrıcalıklar tanımasındaki amacı, bu ülkeyi kendi yanına çekerek;
—Avrupa Hıristiyan birliğini parçalamayı,
—Akdeniz ticaretini canlandırmayı,
—Osmanlı ticaret mallarını Fransızlar aracılığıyla Avrupa'ya pazarlamayı amaçlamıştır.

KAPİDÜLASYONLAR:
1569'da Fransızlara verilen kapitülasyonlar 1580'de İngilizlere, 1612'de Hollanda'ya verilmiştir.

Kapitülasyonların verilmesi sonuçları:
Fransızlar Osmanlı ülkesinde diğer Avrupa milletlerinden daha fazla çıkar elde etmiştir.
Fransızlara verilen kapitülasyonlardan zamanla diğer Avrupa devletleri de yararlanmaya başladılar. Fransızlardan sonra III. Murat döneminde İngilizlere(1580). Ardından I. Ahmet döneminde Hollanda'ya imtiyazlar verilmiştir. Bu ayrıcalıklar, 1838 Balta Limanı Antlaşması'yla genişletilmiştir.
Osmanlı Devleti'nin zayıflaması ile Osmanlı toprakları zamanla Batılı devletlerin hammadde kaynağı ve açık pazar haline gelmiştir.
Kapitülasyonlardan diğer Avrupa devletlerinin de yararlanmaları ve bu imtiyazların kapsamının genişletilmesi Osmanlı Devleti'ni zor duruma düşürmüştür.
1740 yılında (I. Mahmut dönemi) Fransızlara verilen kapitülasyonlar sürekli hale getirilmiştir.
XVIII. yüzyılın son yıllarında Osmanlı Devleti'ni siyasi ve iktisadi bakımından Batı Avrupa'ya bağımlı hale getirmiştir.
1788'de Bir Fransız elçisi Osmanlı Devleti İçin: "**Osmanlı Devleti'nin Fransa'nın çok zengin bir kolonisi olduğunu ifade etmiştir**.
1770'de Bir İngiliz elçisi ise artık daha fazla istenebilecek imtiyazın kalmadığını söylemiştir.

Not: Üstelik bunlara tanınan çok az gümrük vergisi uygulaması ile hammaddeyi; Osmanlı Devleti'nden çok ucuza alarak, ürettikleri bazı malları bizim ülke topraklarında yerli üreticiden daha ucuza satmaya başladılar. Bu durum loncalarımızı olumsuz etkiledi ve zamanla loncaların da bozulması ve teknolojik gelişmelere ayak uyduramaması yüzünden Osmanlı Devleti'nde Avrupa malları ile rekabet edecek bir yerli üterim kalmadı.

Sonuç olarak kapitülasyonların zamanla birçok devlete verilmesi ve kapsamının genişletilmesi; Osmanlı ekonomik ve siyasî yönden Avrupalı devletlerin denetimine girmesine neden olmuştur. Türk toplumu bu ağır yükün altından ancak Lozan Antlaşması'yla kurtulmuştur (24 Temmuz 1923).

Not:
Kapitülasyonlar 1718 Pasorofça Antlaşmasına kadar tek taraflı olarak verilmiştir
Bu tarihten sonra bu ahitnameler iki taraf arasında karşılıklı anlaşma doğrultusunda yapılmıştır.

Osmanlı Devleti'nin iyice zayıfladığı ve Avrupalı devletlerin müdahalesine açık hâle geldiği XIX. yüzyılda, Batılı devletler kapitülasyonları kullanarak Osmanlı'ya her konuda müdahâle etmiştir. Ayrıca Osmanlı Bankası ve Alman Doğu Bankası gibi kuruluşlar, kapitülasyonlardan faydalanarak yabancı sermayenin Osmanlı'ya girişini kolaylaştırmıştır. Yabancılara verilen demiryolları imtiyazları da Osmanlı ekonomisinin çökmesinde önemli bir rol oynamıştır.

KAPİTÜLASYONLARIN OSMANLI HUKUKUNA ETKİSİ
Yabancılar, işyerlerinde kanunsuz faaliyetlerde bulunsa da Osmanlı güvenlik güçleri, kapitülasyonlar yüzünden buralara müdahâle edemedi.
İstanbul'da elçiliklerin çevresinde her milletten insanın bir arada yaşadığı kozmopolit mahalleler oluşmuştu. Osmanlı tebaası olan gayrimüslimler de Avrupalı devletlerin elçilerinden tercümanlık beratı gibi belgeler elde ederek imtiyaz sahibi oluyordu.
Kapitülasyonlar, Osmanlı topraklarında suç işleyen Avrupalıların, veya azınlıkların Osmanlı mahkemelerinde yargılanmasını engellemiştir.
Kapitülasyonlar, Osmanlı topraklarında suç işleyen Avrupalıların, veya azınlıkların Osmanlı mahkemelerinde yargılanmasını engellemiştir
Ekonomik Tedbirler:
Osmanlı Devleti Batıdaki bu gelişmeler karşısında toprak sistemi olarak **tımar** sisteminden i**ltizam'**a ve açıklığı kapatamayınca da **malikane** sistemine geçildi.
Tımar sisteminin bozulması sonucu doğan açıklığı kapatmak için taşrada **levent, sarıca ve sekban** adında ücretli askerlik sistemine geçildi. Savaş zamanı orduya katılan **sarıca, sekban ve levent** askerleri barış zamanında halkı haraca bağlamaları veya iltizam sistemi sonucu ortaya çıkan **ayanların** emrine girmeleri karşısında devlet içinde devlet doğdu. Halk üzerinde baskıların artırılması ek vergilerin alınması durumları isyanlara sebep oldu. O güzelim köyler, çıkan isyanlar sonucunda yakılıp yıkıldı. Can güvenliği

kalmayan köylüler vergi memurlarının kendilerini bulamayacağı yerlere veya şehirlere göç ettiler. Tüm bu gelişmeler yeni sorunların doğmasına ve ekonominin giderek bozulmasına neden oldu.

İltizam, Mukataa ve Malikane Sistemi

İltizam: Osmanlı maliyecileri, devletin nakit ihtiyacını karşılama, iç borçlanmayı sağlama ve özel sektörü finansman sürecine dahil etme amacını öngörmüşlerdir.

İlk defa Fatih Sultan Mehmet döneminde tımar dışında kalan bölgelerin vergilerini toplamak için getirilen bir düzenlemedir. Bir bölgenin kanunla belirlenmiş vergisini toplayıp hazineye yatırma işidir. Bu sistem Bizans uygulamaktaydı. Fatih S. Mehmet de İstanbul'un fethinden sonra bu uygulamayı başlatmıştır.

İltizam: ihaleyle belirlenen sisteme iltizam denir.

Mukataa: İhaleye kaynak olan toprağa veya maden ocağına yada tuz yataklarına mukataa denmiştir

Mültezim: İltizam (ihale) işini yapanlara mültezim denmiştir.

Para değerinin düşürülmesi; tağşiş:

Akçenin değer kaybı; ulufe alan askerlerin, özellikle kapıkulu ocaklarının ayaklanmasına neden olmuştur.

Şehir ve köylerde nüfus artışlarına bağlı olarak mevcut mal ve kaynaklara olan talep de artmıştır. Bu gelişmeler şehir ve köylerdeki halkın da sıkıntılar yaşamasına neden olmuştur.

Askeri Dönüşüm: Kontra-Marş:

Avrupa'nın 1598 -1548 yılları arasında sürekli savaş durumunda olması askeri devrimini gelişmesine önemli katkı sağlamıştır. Ateşli silahların savaşlardaki etkin kullanılmaya başlaması ile mızrak terk edilmiştir. Feodal sistemden merkezi krallık sistemine geçilmesi de Avrupa'da askerlerin daha düzenli ve disiplinli olmasına ortam hazırlamıştır.

Savaşlarda ateşli silahların etkinliğini artırmak için dönüşümlü ateş etmeye dayalı **kontra-marş** adı verilen bir teknik uygulamıştır. Avrupalılar merkantilist ekonomik sistem sayesinde zenginleşmesi güçlü askeri birlikler oluşturmasına katkı sağlamıştır.

Osmanlı Devleti Avrupa'nın ateş gücü ve askeri etkinliğimi iki yolla dengelemeye çalışmıştır.

1. Silahlı yeniçerilerin sayısını artırma yoluna gitmiştir.
2. Ateşli silahlar kullanabilen; **Sarıca, Segman ve Levent** adıyla yeni atlı birlikler oluşturmuştur.

1593-1596 yıllarında Avusturya ile yapılan savaşlarda Avusturya ordusundaki ateşli silahlar nedeniyle meydana gelen başarısızlığı önlemek için yeniçeri askerlerinin sayısını 30 binden 50 bine çıkarılmıştır.

Yeniçeri Ocağının bozulmasının iki önemli nedeni:

Eşkâl Devfteri'ne pek önem verilmemiştir.

Orduda yeniçeri açığını kapatmak için usulsüz ocağa alma ve usulsüz atama yapılması

Tımar Sistemi:

Ordunun her türlü ihtiyacını karşılayan tımarlı sipahiler de ihmal edilmiştir.

İçeriden müdahale sonucunda tımar sisteminde bozulmalar olmuştur.

XVII. yüzyıldan itibaren tımar sistemindeki aksaklıklar görülmeye başlanmıştır.

Tımardaki bozulmalar karşısında tımarlı sipahilerin sayılarının azalmasına neden olmuştur. Sayıları 40 binden 6 bine düşmüştür. Bunun önüne geçmek için **sekban, sarıca ve levent** adı ile oluşturulan ve ateşli silah kullanmasını bilen bu şahıslar savaş sonrasında da işsiz kalmışlar. İşsiz kalan bu sekbanlar eşkıya olmuşlar, halkı haraca bağlamışlar, yapılan isyanlara katılmışlardır. Çıkan isyanlarda köyler yakılıp yıkılmış, can güvenliğinin olmadığı köylerden şehirlere büyük göçler olmuş, şehirde işsiz güçsüz insan sayısı artınca şehirlerdeki düzen ve disiplin de buna bağlı olarak bozulma ve karışıklıklar yaşanmasına neden olmuştur.

Tımar sisteminin bozulmasının nedenleri şunlardır:

- Tımarların, sipahiler dışında kimselere verilmesi,
- Tımarların saray görevlilerinin eline geçerek özel mülk veya vakfa dönüştürülmesi ve rüşvet karşılığı verilmesi,
- Dirliklerin parayla alınıp satılır hâle gelmesi,
- Sipahilerin gösterişli yaşama arzusu ve çok para kazanma hırsı,
- Nüfusun hızlı artması,
- Enflasyon artışı ve paranın değer kaybetmesi,
- Geleneksel silahlarla savaşan sipahilerin, ateşli silah eğitimine ayak uyduramaması,
- Uzun süren savaşların yaşanmasıdır.

Avarız: Osmanlılarda önceleri yalnız olağanüstü durumlarda, sonraları ise sürekli olarak halktan toplanan vergi.

İmdadiyye: İmadiye adı altında toplanan yardımlar önceleri sefer masraflarını karşılamak için koyulan vergilerdir.

XVIII. Yüzyıl sonlarından itibaren sürekli hale getirilmiştir bu vergi zengin kişilerden alınmasına karar verilmiş olduğundan dolayı varlık vergisine dönüşmüştür.

Ayan, Eşraf ve Mütesellim: Arapça bir kelime olan ayanın kelime manası ileri gelen demektir. Ama Osmanlılarda mültezim-iltizam-malikane sistemine geçilmesi sonucu taşrada devlete rağmen güç haline gelen bu şahıslara "ayan, eşraf" denilmiştir. İlk defa bunların gücü II. Mahmud döneminde Sened-i İttifak Anlaşması ile tanınmıştır. Daha sonra da bunların taşradaki gücünü kırmak için "muhtarlık" sistemine geçilerek kırılmaya çalışılmıştır.

Ayanlar; sekban, levent ve sarıca ismindeki silahlı güçleri vardı. Ayanlar zamanla kendileri İstanbul'da oturmuşlar ve kendilerini temsilen oradaki işlerini yürüten şahıslara ise **mütesellim** denmiştir.

XVII ve XVIII. YÜZYIL İSYANLAR

MERKEZ İSYANLAR

A. Şahzede isyanları

B. Yeniçeri isyanları

TAŞRA İSYANLARI

Celali isyanları

Suhte isyanları

Büyük Kaçkun

XVII ve XVIII. YÜZYIL İSYANLAR

MERKEZ İSYANLAR

A. **Şahzede isyanları:** Fetret dönemi çıkan isyanlar, I. Murat'ın ölümü üzerine Yıldırım Bayezit'in kardeşi Yakup'u öldürmesi, Fatih Sultan Mehmetin oğulları Cem Sultan ile II. Bayezit'in birbirleri ile taht mücadeleleri, Yavuz Sultan Selim'in Babası Bayazit, kardeşleri, Ahmet ve Korkut ile taht mücadelesi, Kanuni'nin çocukları Şehzade Selim ile II. Selim'in birbiri ile mücadelesi, Kanuni Sultan'ın Oğlu Mustafa'ı boğdurması devlet halkın devlete olan güvenini sarsmıştır.

B. Yeniçeri isyanları:

Devlet adamları arasındaki iktidar mücadelesi

Ekonomik sıkıntılar

Mevki sahibi olmak isteyen devlet adamlarının birbirlerinin ayaklarını kaydırmak için sahte deliller ortaya sürmeleri

Rakip tarafı yıldırmak için iftira ve dedikodular

Ulufenin ayarının düşürülmesi (III. Murat döneminde Altının değeri düşürülmüştür.)

Ekonomik sıkıntı ve bozulmalar

Padişahlar çocuk yaşta tahta oturduklarından saray ağaları ve hanım ağalarının devlet yönetimine karışmaları.

Yeniçerilerin zamanla eyalet gelirlerine de el atamaları ve halk üzerinde baskıyı artırmaları

Savaşların uzun sürmesi ve yaşanan yenilgiler

Yöneticilerin liyakatli olmaması gibi nedenlerden dolayı merkezde büyük isyanlar çıkmıştır.

Bunların en korkuncu II. Osman döneminde çıkan isyandır. Padişah II. Osman'ı boğdurmuşlardır.

Diğeri ise IV. Mehmet döneminde **yaşanan Vakay-ı Vakvakiye** (Çınar Vakası) olayıdır. İğdam edilenlerin cesetleri Sultan Ahmet Meydanındaki çınar ağacına asılmış ve günlerce ağaçtan indirilmemiştir.

TAŞRA İSYANLARI

Celali isyanları: Yavuz Sultan Selim döneminde ozoklu Şehit Celal adında bir kişi mehdilik iddiasıyla Tokat civarında İsyan başlamıştır bundan sonraki isyanlar halk arasında onun adına nispetle Celali isyanı olarak anılmaya başlamıştır bozuk bir şey isyanı Osmanlı idaresinden memnun olmayan zümrelerin

Suhte İsyanları: İşsiz güçsüz kalan gençler son çare olarak medreselere başvurdular ve medreselerdeki sayıları oldukça arttı. Çünkü medreselerde yeme, içme yatma, barınma imkânları vardı. Sayıları hayli kalabalık olan medrese öğrencilerinin masraflarını vakıflar karşılayamaz oldu. Bu durum karşında devlet Anadolu'dan yardım toplama iznini verdi. Bu durumu kötü amaçla kullanan medrese öğrencileri Anadolu'ya yayılarak çete kurdular ve halkı haraca bağlama yoluna gittiler. Bu durum Anadolu'da suhte isyanlarına neden olmuştur.

Suhte İsyanlarının sebepleri:

-Klasik medrese eğitiminin bozulması

-Ulama çocuklarının hak etmediği ayrıcalıkların verilmesi

-İlmiyede yükselmenin rüşvet ve iltimasın olması

-Medreselere kapasitelerin üzerinde talebi alınması gibi uygulamalar etkili olmuştur

İsyanların Genel Özelliği: Köylüler, tımarı elinden alınan Spider, ücretli askerler (yani sekban, levent sarıca) devletin imtiyazlı yapısını girmek isyan etmişlerdir. Bu isyanlar devletin varlığına veya Osmanlı hanedanına karşı olmamıştır. Celali İsyanları diye adlandırılan bu olaylar devleti hedef almadığı için isyan değil daha çok **eşkıyalık** hareketi şeklinde olmuştur. Celali İsyanları Devleti çok uğraştırmasa da devlet için ciddi bir tehlike olmamıştır.

Büyük Kaçgun: Anadolu'da can güvenliği kalmayan ve vergi nedeniyle ayanların baskısına tepki olarak geniş çaplı bir göç başlamıştır. Sadece Ankara yakınlarında 38 köyden 33'ün halkı topraklarını terk etmesi olayın vahametini gösteren bir örnektir. Topraklarını terk eden köylüler mallarını ve hayvanlarını bile yanlarına almadan köylerini terk etmişlerdir vergi memurlarının kendilerini bulamayacakları yerlere çekilmişlerdir.

EKBER VE ERŞET SİSTEMİ

III. Mehmet sancakta yetişen son padişah, I. Ahmet sancağa çıkmadan kafeste yetişerek tahta oturan ilk padişahtır.

I. Ahmet tahta çıktığında 15 yaşındaydı ve henüz çocuğu yoktu. Bu nedenle I. Ahmet daha önceki uygulamaların aksine hanedanın tek erkek mensubu olan kardeşi Mustafa'yı öldürmemiştir. Fakat I. Ahmet oğulları dünyaya geldikten sonra kardeşi I. Mustafa'yı öldürmek istemesine devletin ileri gelenleri ve halk tepki göstererek buna izin vermemiştir. Böylece I. Ahmet kardeşi Mustafay'ı öldürtmemiştir. 1617'de I. Ahmet'in ölümünden sonra devlet erkanının isteği ile I. Mustafa tahta çıkarmıştır. Böylece veraset sisteminde bir ilk gerçekleşmiş ve I. Ahmet'ten itibaren hanedanın en büyüğünün tahta geçmesi kural haline gelmiştir.

Ekberiyet usulü kardeş katlini sonu erdirirse ve bazı yeni ve mesellere yol açmıştır. Sarayda adeta hapis hayatı yaşadıktan sonra tahta çıkan padişahların çoğu doğru düzgün devlet tecrübesi kazanmadıklarından ve dünyadan haberdar olmadıklarından Padişah olunca ne yapacaklarını bilmemişlerdir.

17. Yüzyıl (1600-1699) taht mücadelelerinin yaşandığı en şiddetli dönem olmuştur.

Layiha:

Layiha; herhangi bir konuda bir görüşü dile getiren yazı veya risaleye hayiha denmiştir. Layihalar nasihatname tarzında hazırlanan raporlardır.

Lütfü Paşa'nın Asafname isimli layihası;

Devlet hazinesi, gelir-gider

- emeklilik maaşı

-güçlü padişah modellerinden örnekler üzerine bilgi vermiştir

Gelibolulu Mustafa Ali Paşa:

Liyakat sahibi olmayan devlet adamlarını dile getirmiştir.

Koçi Bey:

III. Murat' döneminde halkı eğlendiren sihirbaz ve serserilerin orduya alınması,

1620'de bazı bahanelerle tecrübeli askerleri ordudan uzaklaştırılması yerine çok sayıda ipe-saba gelmeyen kimselerin orduya alması olmuştur.

IV. Murat ve I. İbrahim döneminde yaşamış önemli devlet adamlarından birisidir.

İsyanların gerçek çıkış nedenlerinin bilinmediğini,

Tımar ve zeametlerin hak etmeyenlere verildiğini

Sıkıntıların önüne geçebilmesi için yöneticilerin olayların iç yüzünü öğrenmesi gerektiğini

Birden fazla layiha yazan Koçi Bey devlet üzerindeki bozulmaları Kanuni dönemi ne kadar götürmüştür. Koçi Bey bozulmalara somut çözüm önerileri getirmiştir. Askerlik düzenindeki bozulmalara da değinen Koçi Bey III. Murat döneminde kapıkulu sayısında büyük artışların hazineye yük olduğunu artırılan vergilerin reyhan'ın fakirleşmesine neden olduğunu yazmıştır. Koçu Bey'e göre reayanın vergi sorumluluğunu aksatmadan yerine getirebilmesi için vergilerin makul bir seviyeye indirilmesini ve adaletin gözetilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Sarı Mehmet Paşa:

Bir ülkenin zenginliğini zira üretime bağlayan Sarı Mehmet Paşa toprakların çiftçiler tarafından üretimi açılması gerektiğini vurgulamıştır.

Layihalarda genel olarak kanuni sonrası rüşvet, adaletsizlik ve düzensizliğin yaygın olduğu bir dönem olarak anlatılmamıştır.

Lale Devri:

Lale Devri'nin İsim Babası Yahya Kemal Bayatlı'dır.

1718 Pasorofça antlaşması ile başlamıştır. Dönemin Padişahı III. Ahmet, veziri Nevşehirli Damat İbrahim Paşa ve Reiüsül Küttabı Mehmet Rami Efendidir.

Yirmisekiz Çelebi Mehmed Efendi 1720-1721 tarihleri arasında Paris'te hazırladığı rapor, Osmanlı Devleti'nin aydınlanmasında oldukça etkili rapor olmuştur. Lale devri ile birlikte Avrupa'ya karşı merak duygusu oluşmuştur.

Avrupa tarzı ev eşyaları, giysiler, resim ve tablolar kullanılmaya başlamıştır.
Bu dönemde Batı'ya pencere açıldı.
Barış yoluyla savunmaya dayalı politikalar yürütüldü.
Tıp alanında bitkisel ilaçlar yerine kimyasal tabletler kullanılmaya başlanılmıştır.
Tulumbacılık ve itfaiye ekibi kurulmuştur.
Mimari ve süsleme sanatında barok ve rokoka tarzları kullanılmıştır.
1748-1755 yılları arası inşa edilen Nur-u Omaniye Camisi ilk barok tarzı camidir.
1925'te İstanbul'da çini atölyesi açıldı.
İran ile yapılan savaşlarda yapılan harcamalar
Lüks harcamalar ve israflar sonucunda ekonomi krize girdi.
Dönemin Şairleri: Nedim ve Şeyh Galip
İbrahim Müteferrika ve Said Efendi (Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendi'nin Oğlu) tarafından İlk matbaa açılmıştır.
Padişah III. Ahmet, dini kitapların basımı hariç diğer kitapların basımına izin vermiştir. Matbaada basılan ilk kitap **Vankulu Lûgatı'dır.**

Lale Devrinin Sona Ermesi
Artırılan vergiler büyük bir tepkiye neden oldu ve Patrona Halil İsyanı ile **Sadabad Sarayı** ve yakılarak her şey tahrip edildi. Böylece Lale devri Patrona Halil İsyanı ile sona erdi (1730)

Matbaa ve Kâğıt:
Coğrafi Keşifler, Rönesans, Reform hareketleri bilim ve Aydınlanma Çağı gibi gelişmeler Avrupa'nın bugünkü kültürel bilimsel ve teknolojik seviyesinde ulaşmasını sağlamıştır. Rönesans ile birlikte akıl çağı edebiyatta sanatta bilimde ve kültürel sahada köklü değişmeleri beraberinde getirmiş ve coğrafi keşifler ile Avrupa zengin ve önemli coğrafyalar ile tanışmıştır. Aydınlanma Çağı Avrupa'yı skolastik düşünceden ve kilise doğmalarından uzaklaştırmış ve Avrupa'da bilimsel gelişmelerin temellerini atmıştır. Modern Avrupa'nın oluşmasında özgür düşünce ile bilginin üretimi önemli bir aşama olmuştur. Üretilen bilgilerin geniş halk topluluklarına ulaştırılmasını sağlayan gelişme ise matbaanın icadı olmuştur.
Modern anlamda ilk matbaa Avrupa'da **Gutenberg** tarafından 1450'lerin başında geliştirilmiştir.

Kağıd'ın Serüveni:
MS 105'te Çin'de kâğıt icat edilmiştir. 751 Talas Savaşı ile Müslümanlar kâğıt yapımını Çinlilerden öğrenmiştir. Endüstriler aracılığıyla 13. yüzyılda Avrupa'da kâğıt fabrikası açılmıştır. 1276 yılına kadar Avrupa kâğıdı ihtiyacını Endülüs'ten karşılamaktaydı. 1276 yılında İtalya'da, 1348 de Fransa'da, 1390 da Almanya'da, 1495'te İngiltere'de, 1690 da Amerika Birleşik Devletleri'nde kağıt fabrikaları açılmıştır.

Duraklama ve Gerileme Döneminde İlim ve Din
Osmanlı Devleti Kuruluş yıllarında âlim ve din adamları devlet yönetiminde görev almışlardır. Kuruluş yıllarında ilim adamları ile âlimler Türkistan, Irak, Mısır, Suriye ve İran'dan eğitim görmüş şahısların etkisiyle Osmanlı devleti şekillenmiştir.

İlim ve Bilimde Gerilemelerinin Sebepleri:
17. yüzyıldan itibaren ilim ve fikir hayatı gerilemeye ve aklı ilimler ikinci plana atılmaya başlamıştır.
Merkezi otoritenin zayıflamasıyla ortaya çıkan sosyal ve ekonomik sorunlar gelirlerinin azalmasına yol açmıştır.
Bu olumsuzlukların etkisiyle ilim faaliyetleri teşvik edici unsurlarında kaybolmasına, ilim ve fikir insanların geçim endişesi yaşamasına neden olmuştur.
Medreselerin bozulması, hak etmeyen kişilerin medreselerde göreve getirilmesi, alim çocuklarına ayrıcalık tanınarak beşik diploması verilmesi ilimsel gelişmelerde bozulmaya neden olmuştur.
Bu dönemde önemli ilim adamları
Katip Çelebi; **Keşfü'z Zunûn** adlı eseri; bibliyografya ve ilimler ansiklopedisi özelliğini taşımaktadır.

Evliya Çelebi'nin Seyahatname-i Evliya Çelebi adlı eseri 4 bin sayfadan yazılmış 10 ciltlik kitaplardan oluşmuştur.

Yanyalı Esad Efendi: XVIII. yüzyıl Osmanlı alimlerindendir. Aristo'nun bazı eserlerini Grekçeden (Yunanca) Arapçaya çevirmiştir.

Naima Efendi "Tarih-i Naimâ adlı eserinde olayları kronolojik ve çok yönlü değerlendirmelerle ele alarak kişiler ve kurumlar hakkında önemli bilgilere yer vermiştir.

ÖRNEK TEST SORULARI

1. Osmanlı Devleti Duraklama Döneminde;
• Doğuda en geniş sınırlara ulaşmıştır.
• Girit fethedilerek Doğu Akdeniz'in güvenliğini sağlamıştır.
• İran'dan Bağdat'ı geri almıştır.
Bu gelişmeler, Osmanlı Devleti ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisine kanıt gösterilebilir?
A) İran'la günümüze kadar süren barış döneminin başladığına
B) Ekonomik üstünlük sağlandığına
C) Önemli bir güç olma özelliğini koruduğuna
D) Denge politikası izlediğine
E) Batıdaki teknolojik gelişmelerden yararlandığına

2.Osmanlı Devleti ile Rusya arasında 1724'te İstanbul'da bir antlaşma imzaladı. Bu antlaşmaya göre; İran'ın kuzeyi ve batısı Osmanlı Devleti ile Rusya arasında paylaşılmıştı.
Bu bilgiler değerlendirildiğinde;
I. Osmanlı Devleti ile Rusya İran'a karşı işbirliği yapmıştır.
II. İran'ın sınırları daralmıştır.
III. Rusya, Akdeniz'e inme yolunda önemli bir adım atmıştır.
yargılarından hangilerinin doğru olduğu savunulabilir?

A) I ve II B) Yalnız I C) Yalnız II
D) Yalnız III E) I ve III

3. Bilgi: 1789'daFransız İhtilâli çıkmıştır.
Durum: Çokuluslu bir devlet olan Avusturya, Osmanlı Devleti'ne karşı Rusya'nın yanında katıldığı savaşa son vererek Osmanlı Devleti ile 1791'de Ziştovi Antlaşması'nı imzalamıştır.
Yukarıdaki duruma göre aşağıdaki yargılardan hangisine varılabilir?
A) Osmanlı Devleti Fransız İhtilali'nden etkilenmiştir.
B) İhtilalden sonra Fransa Avusturya topraklarını işgal etmiştir.
C) Avusturya'ya karşı Fransa ve Osmanlı Devleti ittifak kurmuştur.
D) Fransız İhtilâli Avusturya'yı olumsuz etkilemiştir.
E) Avusturya Osmanlı Devleti karşısında başarılı olamamıştır.